

לקוטי תורה • פרשת שלח • מאמר 15

מעט ביאור ע"פ אני דפ' ציצית

הסבר קצר על "אני" בפרשת ציצית (במדבר ט"ו:מ"א)

ה"אני" הכפול שבפסוק "אני הוי' אלקיכם" הוא אין ואני, שני צדדיו של כתר: הראשון, ה"אין" הנסתר, הוא השורש של גן עדן, והוא מתגלה באמצעות התורה; והשני, ה"אני" של הי' עצמו, הוא מלכות דאין סוף, שתתגלה למטה בתחיית המתים באמצעות המצוות, כאשר מה שעכשיו הוא אין בעינינו ייראה כ"אני" האמיתי.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/15

הנקודה

ה"אני" הכפול שבפסוק "אני הוי' אלקיכם" הוא אין ואני, שני צדדיו של כתר: הראשון, ה"אין" הנסתר, הוא השורש של גן עדן, והוא מתגלה באמצעות התורה; והשני, ה"אני" של ה' עצמו, הוא מלכות דאין סוף, שתתגלה למטה בתחיית המתים באמצעות המצוות, כאשר מה שעכשיו הוא אין בעינינו יראה כ"אני" האמיתי.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע נאמר בפרשת ציצית פעמיים "אני הוי' אלקיכם"? תחילה מציב אדמו"ר הזקן את שני ה"אני" במלכות דאצילות, שהיא שורש גן עדן, ובכתר, האין שממנו נמצאת החכמה. בעקבות האריז"ל הוא ממקם את שניהם בכתר, שהוא גם הראשון וגם האחרון: כשורש לכל מה שנאצל הוא אין, וכמלכותו של המאציל הוא אני — אותן אותיות. ה"אני" הראשון הוא גילוי גן עדן באמצעות התורה, "שער רישיה"; השני הוא גילוי מלכות דאין סוף בתחיית המתים באמצעות המצוות, "לבושיה", שהוא אריך אנפין המלביש את עתיק יומין. הגילוי יבוא בשני אופנים, מלמעלה ומלמטה, כמו קדקוד, "כדין וכדין". עכשיו ה' הוא אין בעינינו, נסתר; אז הוא יראה כאני, ככתוב: "ראו עתה כי אני אני הוא", וה"אני" הממלא את השמים ואת הארץ יאיר בגלוי. כשם שה"אני" של פרעה הביא ליוסף כבוד, כך ה"אני" של ה', המלכות שמביאה את כל העולמות לידי מציאות, מביא הרבה יותר; 620 המצוות ממשיכות אותו למטה.

מבנה

1	שתי קריאות של ה"אני" הכפול	11-2
ה"אני" הראשון הוא מלכות דאצילות, שורש גן עדן, והשני הוא כתר; או שניהם בכתר, שהוא אין כשורש הנאצל ואני כמלכות המאציל. הראשון מתגלה בגן עדן באמצעות התורה, "שער רישיה"; השני בתחיית המתים באמצעות המצוות, "לבושיה", והוא יבוא בשני אופנים, כשם שקדקוד הוא "כדין וכדין".		
2	תורה ומצוות, שכר ועונש	31
ה"אני" השני הכפול הוא שכר התחייה, הבא מלמעלה באמצעות התורה ומלמטה באמצעות המצוות. התלמוד מפרש את שני ה"אני" כשכר ועונש, חסד וגבורה, הרמוזים בלבן ובתכלת שבציצית; והמדרש לומד על ה"אני" של ה' מן ה"אני פרעה" של פרעה.		
3	אני ואין	4-5
אני הוא הווייתו ועצמותו של ה', והווי' מהווה את הכול באמצעות הצמצום שבחכמה. כתר נקרא אין רק משום שהוא נסתר מאיתנו; מלמטה ה' הוא אין והעולם הוא יש, ומלמעלה להפך. לעתיד לבוא יתגלה האין כאני.		
4	"ראו עתה כי אני אני הוא"	6-7
פסוקים ומאמרי חז"ל מראים כי בתחיית המתים יראה למטה ה"אני" של ה' עצמו, כפי שהוא למעלה — השמש תצא מנרתיקה. מה שממלא עכשיו את העולמות בגלוי הוא רק זיו כבודו, ואילו "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא" נסתר, בבחינת סובב כל עלמין; אז הוא יאיר כאור פנימי.		

הגילוי למטה יהיה כפי שהוא למעלה, בדומה ל"אני ראשון ואני אחרון". ה"אני" של פרעה מבטא רוממות מלכותית; ה"אני" של ה' הוא מלכות, המחשבה "אנא אמלוך" שממנה באים כל העולמות, ולכן הוא היש האמיתי. ה"אני" הכפול, כמו "רם על כל רמים", הוא סובב כל עלמין ומה שלמעלה ממנו בהרבה, והוא נמשך באמצעות 620 מצוות; לעתיד לבוא יתגלה ה' עצמו, לבדו.

מו ש ג י ם

אני ואין אני / אין

"אני" ו"אין" נכתבים באותן שלוש אותיות. אין הוא ה' כפי שהוא נסתר מאיתנו ונעלה מהשגתנו; אני הוא ה' המתגלה כמציאות האמיתית. כתר הוא שניהם: אין כשורש לכל הדרגות הנאצלות, ואני כמלכות המאציל.

כתר כתר

הדרגה שלמעלה מן השכל, העומדת בין אין סוף לכל הדרגות הנאצלות; החכמה נמשכת ממנה, ולכן היא נקראת אין.

מלכות דאין סוף מלכות דאין סוף

מלכותו של ה' עצמו, המחשבה "אנא אמלוך" שעל ידה באים כל העולמות לידי מציאות. היא נקראת אני, והיא תתגלה בתחיית המתים.

אריך אנפין ועתיק יומין אריך אנפין / עתיק יומין

הדרגות החיצונית והפנימית של כתר. לפי הארז"ל, אריך אנפין הוא ה"לבוש" של עתיק יומין, ושערתיו הן "שער רישיה כעמר נקא".

"לבושיה" ו"שער רישיה" לבושיה / שער רישיה

ממראהו של עתיק יומין שבספר דניאל. המצוות הן לבוש, אריך אנפין עצמו, שבאמצעותו יתגלה עתיק יומין; התורה היא שער ראשו של אריך אנפין, מקור הגילוי בגן עדן.

יש ואין יש / אין

"משהו" ו"אין". מלמטה העולם נראה כיש וה' כאין; מלמעלה ה' הוא היש האמיתי והעולם הוא כאין. לעתיד לבוא תתגלה למטה נקודת המבט מלמעלה.

סובב כל עלמין סובב כל עלמין

ה"אני" של ה' עצמו, הנמצא בכל העולמות אך נסתר, ככתוב: "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא"; אין זה אור המקיף אותם במרחב. לעתיד לבוא הוא יאיר כאור פנימי.

תר"ך עמודי אור תר"ך עמודי אור

613 מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן. 620 הוא פעמיים יש (310), ובאמצעותו נמשך למטה ה"אני" הכפול.

קטע 1 • 11-2

שתי קריאות של ה"אני" הכפול

1 מעט ביאור ע"פ אני דפ' ציצית

ביאור קצר על "אני" שבפרשת ציצית

הקטע הקצר הזה מוסיף על המאמר שקדם לו, העוסק בפסוק האחרון של פרשת ציצית, שבו מופיעות פעמיים המילים "אני הוי' אלקיכם". הוא בוחן את המילה "אני" עצמה ושואל מה משמעותה בכל אחת משתי הופעותיה.

2 הנה בענין ב"פ [ב' פעמים] אני. עמ"ש בביאור ע"פ ויקרא. וי"ל [ויש לומר] דהראשון במלי דאצילות

שנעשית עתיק לבריאה והוא בחי' שרש הגי'ע [הגן עדן] העליון וגי'ע [וגן עדן] התחתון.

ובענין אמירת "אני" פעמיים, ראו מה שכתוב בביאור על הפסוק "ויקרא". ואפשר לומר שהפעם הראשונה היא במלכות דאצילות, שנעשית עתיק לבריאה; והיא בחינת השורש של גן עדן העליון וגן עדן התחתון.

לאחר הפניה לביאור קודם, אדמו"ר הזקן מציג תשובה ראשונה: שתי הפעמים שבהן נאמר "אני" מכוונות לשתי מדרגות שונות. הראשונה היא מלכות, הספירה האחרונה של אצילות, שנעשית עתיק — המדרגה הפנימית והגבוהה ביותר — של העולם שמתחתיה, בריאה. משום כך היא השורש של גן עדן העליון וגן עדן התחתון, שבהם הנשמות מקבלות את שכרן לאחר המוות.

והבי' בכתר שהוא בחי' אין שממנו תמצא החכמה וגם במלי דאצילות היינו מה שמקבלת מבחינת ונהר

יוצא מעדן¹

והפעם השנייה היא בכתר, שהוא בחינת אין, שממנה נמצאת החכמה; וכן במלכות דאצילות — כלומר, במה שהיא מקבלת מבחינת "ונהר יוצא מעדן",

ה"אני" השני נמצא בכתר, המדרגה שמעל השכל, המכונה אין משום שאי אפשר להשיג אותה; וממנה נובעת החכמה, נקודת החכמה הראשונה. הוא נמצא גם במלכות דאצילות, אך במה שמלכות מקבלת ממדרגה גבוהה יותר, מ"ונהר יוצא מעדן".

שהוא חו"ב [חכמה ובינה] כו' וכמ"ש בביאור ע"פ אז ישיר ישראל² כו' עלי באר³ בענין מעין גנים⁴ כו' ע"ש.

שהוא חכמה ובינה וכו', וכמו שכתוב בביאור על הפסוק "אז ישיר ישראל" וכו', "עלי באר", בענין "מעין גנים" וכו'; עיינו שם.

בקבלה, "עדן" הוא חכמה, ונהר היוצא ממנו הוא בינה; מלכות מקבלת את השפע שלהן. אדמו"ר הזקן מפנה לביאורו על שירת הבאר, שבו "מעין גנים" הוא בינה דאצילות, שיורדת לעולמות התחתונים לאחר שהיא מתלבשת תחילה במלכות.

(ועי"ל [ועוד יש לומר] כי ב"פ [בי פעמים] אני שניהם בכתר אלא שהוא ע"ד מ"ש בע"ח [בעץ חיים] שמ"א ספ"ג [סוף פרק ג']⁵ כפי אני ראשון ואני אחרון⁶ וז"ל [וזה לשוננו] כי הכתר הוא ראשון והוא אחרון והוא אין והוא אני⁷

(ואפשר לומר עוד ששתי הפעמים שבהן נאמר "אני" הן בכתר, אלא שזה על דרך מה שכתוב בעץ חיים, שער 41, סוף פרק 3, בפירוש "אני ראשון ואני אחרון". וזה לשוננו: "כי הכתר הוא ראשון והוא אחרון, והוא אין והוא אני;

בסוגריים מובאת תשובה שנייה: שתי הפעמים שבהן נאמר "אני" הן בכתר. עץ חיים של האריז"ל מבאר את הפסוק "אני ראשון ואני אחרון" באמצעות הכתר, שהוא בעת ובעונה אחת ראשון ואחרון, אין ואני — שתי מילים עבריות מאותן אותיות.

כי בבחי' מל' של המאציל אשר בו הוא אחרון ונק' אני שהוא המל' ובבחי' שרש הנאצלים אשר בו שהוא בחי' כתר הוא הראשון נק' אין אותיות אני עכ"ל [עד כאן לשוננו].

כי בבחינת מלכות של המאציל שבו, שהיא אחרונה ונקראת אני, והיא המלכות; ובבחינת שורש הנאצלים שבו, שהיא בחינת כתר, הוא הראשון ונקרא אין, אותיות אני. עד כאן לשוננו.

הכתר עומד בין המאציל, אין סוף, לבין כל מה שנאצל. צדו העליון הוא המדרגה האחרונה של המאציל, מלכות שלו, והיא נקראת אני. צדו התחתון הוא השורש והראשית של כל הנאצלים, והוא נקרא אין.

ולפי' [ולפי זה] י"ל [יש לומר] גם כאן דפ"י אני הוי' אלקיכם. דפעם הראשון. היינו בחי' אין דהיינו שרש הנאצלים ומבחינה זו הוא שרש ההתגלות שבג"ע [שבגן עדן] ע"י בחי' ושער רישי [רישיה] כעמר נקא⁸.

ולפי זה אפשר לומר גם כאן שפירוש "אני הוי' אלקיכם" בפעם הראשונה הוא בחינת אין, כלומר שורש הנאצלים; ומבחינה זו נמשך שורש ההתגלות שבגן עדן, באמצעות בחינת "ושער ראשו כעמר נקא".

לפי זה, ה"אני הוי' אלקיכם" הראשון הוא כתר בבחינת אין, שורש המדרגות הנאצלות. משם נמשכת ההתגלות שבגן עדן, העוברת באמצעות "שער ראשו כעמר נקא" שבחזון דניאל, שמשמעותו, כפי שנאמר בהמשך, היא התורה.

אמנם מה שכפל עוד פעם ב' אני הוי' אלקיכם זהו התגלות בחי' מל' דא"ס שנק' אני והוא ההתגלות שיהי' [שיהיה] בתח"מ [בתחיית המתים] וענין שגילוי זה הוא ע"י

אבל מה שנאמר שוב, בפעם השנייה, "אני הוי' אלקיכם", הוא התגלות בחינת מלכות דאין סוף, הנקראת אני; וזוהי ההתגלות שתהיה בתחיית המתים. והענין שההתגלות הזאת היא באמצעות

ה"אני הוי' אלקיכם" השני, החוזר פעם נוספת, הוא התגלות מלכות דאין סוף עצמה, ה"אני" האמיתי, שתתגלה בתחיית המתים. התגלות זו באה באמצעות הדימוי האחר שבחזון דניאל: "לבושיה כתלג חיור".

לבושיה כתלג חיור י"ל [יש לומר] עפמ"ש [על פי מה שכתוב] במבוא שערים ש"ג ח"ב [חלק ב'] פ"ב [פרק ב'] ובלק"ת [ובלקוטי תורה (להאריז"ל)] בהשמטות דדניאל⁹ בפ"י לבושי [לבושין / לבושים] כתלג פ"י האריך הוא לבושיה דעתיק יומין. ושער רישיה של לבושיה הנזכר שהוא א"א הוא כעמר נקא עכ"ל [עד כאן לשונו].

"לבושיה כתלג חיור" אפשר לבאר על פי מה שכתוב במבוא שערים, שער 3, חלק 2, פרק 2, ובלקוטי תורה של האריז"ל, בהשמטות על דניאל, בפירוש "לבושיה כתלג": "הכוונה היא שאריך הוא לבושו של עתיק יומין; ושער ראשו של הלבוש הנזכר, שהוא אריך אנפין, הוא כעמר נקא". עד כאן לשונו.

כדי לבאר זאת, אדמו"ר הזקן מצטט את האריז"ל על חזון דניאל בדבר עתיק יומין. ה"לבוש" הוא אריך אנפין, המדרגה החיצונית של כתר המתלבשת על עתיק, המדרגה הפנימית שלו; ו"שער ראשו" הוא השער של אותו לבוש, שערו של אריך אנפין.

וא"כ לפ"ז [לפי זה] התורה שנק' שער רישיה היינו שער רישיה דא"א. והמצות שנק' לבושיה היינו א"א עצמו שע"י לבוש זה יומשך ויתגלה בחי ע"י שהוא מלי דא"ס ממש וכנודע דשרש המצות בגלגלתא דא"א כו'.

אם כן, לפי זה, התורה שנקראת "שערות ראשו" היא שערות הראש של אריך אנפין; והמצוות שנקראות "לבושו" הן אריך אנפין עצמו, שכן באמצעות לבוש זה תימשך ויתגלה בחינת עתיק יומין, שהיא מלכות דאין סוף ממש, כידוע ששורש המצוות הוא בגלגלתא של אריך אנפין וכו'.

נמצא שהתורה, "שערות ראשו", נמשכת משערותיו של אריך אנפין, ואילו המצוות, "לבושו", הן אריך אנפין עצמו — הלבוש שבו מתלבש עתיק יומין. באמצעות לבוש זה יימשך ויתגלה עתיק יומין, שהוא מלכות דאין סוף, בהתאם למובא שורש המצוות הוא בגלגלתא, ה"גולגולת" של אריך אנפין.

והנה במ"א נתבאר בענין כדכד^{10,11} כדין וכדין¹² שלע"ל [שלעתיד לבוא] יהי' [יהיה] ג"כ ב' בחי אופני הגילוי מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

והנה במקום אחר נתבאר בענין "כדכד" — "כדין וכדין", "כך וכך" — שלעתיד לבוא יהיו גם שתי בחינות, [שני] אופני גילוי: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

הגמרא מספרת ששני מלאכים נחלקו אם אבני הכדכד של ירושלים העתידית יהיו שהם או ישפה, והקב"ה אמר: "כדין וכדין" — כך וכך. במקום אחר הוסבר שהכוונה היא שלעתיד לבוא הגילוי יהיה בשני אופנים: הוא יימשך מלמעלה למטה, וגם יעלה מלמטה למעלה.

וזהו ענין שהם וישפה שהם¹³ בחיי יוסף ובנימין ועפ"ז [ועל פי זה] י"ל [יש לומר] דלכך י"א שיחיד המתפלל לעצמו חוזר תיבות אני ה' אלקיכם להשלים מנין רמ"ח תיבות דק"ש [דקריאת שמע]. נמצא כופל אני ה' שני פעמים.^{14, 15, 16}

וזהו ענינם של שהם וישפה, שהן בחינות יוסף ובנימין. ועל פי זה אפשר לומר שלכן יש אומרים שיחיד המתפלל לעצמו חוזר על המילים "אני ה' אלקיכם", כדי להשלים את מניין רמ"ח התיבות שבקריאת שמע. נמצא שהוא כופל את ה"אני" השני, ואומר אותו פעמיים.

שהם וישפה הן שתי האכנים האחרונות בחושן של הכהן הגדול, ואדמו"ר הזקן מזהה אותן עם יוסף ובנימין. יש הסוברים שמי שמתפלל ביחידות חוזר על "אני ה' אלקיכם" כדי להגיע בקריאת שמע לרמ"ח תיבות; כך הוא אומר את ה"אני" השני פעמיים, כרמז לכך שגם גילוי ה"אני" השני יכול בשני אופנים.

קטע 2 • 31

תורה ומצוות, שכר ועונש

3 ומבואר למעלה דבחי' אני ה' זהו ענין נאמן לשלם שכר¹⁷ לע"ל [לעתיד לבוא] בתחיה"מ [בתחיית המתים] והכפל היינו שגם לע"ל [לעתיד לבוא] יהיה בגילוי זה ג"כ ב' בחי' כנ"ל מלמעלה למטה ומלמטה למעלה והיינו ג"כ מבחי' התורה ומבחי' המצוות.

ומבואר לעיל שהבחינה של ה"אני" השני היא ענין "נאמן לשלם שכר" לעתיד לבוא, בתחיית המתים. הכפילות פירושה שגם לעתיד לבוא יהיו בגילוי זה שתי בחינות, כפי שהוזכר לעיל: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה. הדבר נובע גם מבחינת התורה וגם מבחינת המצוות.

במאמר הקודם הוסבר שה"אני" השני הוא "נאמן לשלם שכר" בתחיית המתים. הכפילות פירושה כעת שגם לגילוי העתידי הזה יהיו שני אופנים: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה, הנובעים בהתאמה מן התורה ומן המצוות.

ועיין מ"ש בד"ה המגביהי לשבת¹⁸ שהמצוות הן מלמטה למעלה וכמ"ש וצדקה תרומם¹⁹ והתורה היא מלמעלה למטה כו' וכמ"ש ג"כ בד"ה נר חנוכה²⁰ כו' כדי שתהא מזוזה מימין²¹ כו'.

וראו גם מה שנכתב במאמר המתחיל "המגביהי לשבת", שהמצוות הן מלמטה למעלה, ככתוב: "וצדקה תרומם", ואילו התורה היא מלמעלה למטה וכו'. כך נכתב גם במאמר המתחיל "נר חנוכה" וכו': "כדי שתהא מזוזה מימין" וכו'.

אדמו"ר הזקן מפנה לשני מאמרים. באחד מהם המצוות עולות מלמטה למעלה, כדוגמת "וצדקה תרומם", ואילו התורה נמשכת מלמעלה למטה; במאמר השני, העוסק בנר חנוכה, מובא הכלל התלמודי שיש להניח את נר חנוכה משמאל לפתח, "כדי שתהא מזוזה מימין".

ועיין עוד מעניין ב"פ [ב' פעמים] אני שנאמר במצות ציצית בגמרא (פ"ד דמנחות דף מ"ד ע"א) דשם פ"א על שכר ואחד על עונש²² וכ"ה בזח"ג [בזהר חלק ג] פ' אחרי דע"ח סע"ב [סוף עמוד ב].

ראו עוד בעניין שתי הפעמים שבהן נאמר "אני" במצוות ציצית, בגמרא (פרק ד ממנחות, דף מ"ד ע"א), שם פירשו שאתה נאמרה על שכר ואחת על עונש. כך נאמר גם בזהר, חלק ג, פרשת אחרי, דף ע"ח סוף ע"ב.

הגמרא מספרת על אדם שניצל מן העבירה בזכות ציציותיו, והסביר כי "אני ה' אלקיכם" נאמר פעמיים: "אני הוא שעתיד להיפרע, ואני הוא שעתיד לשלם שכר". אדמו"ר הזקן מוסיף שכך נאמר גם בזהר בפרשת אחרי.

והם ג"כ ב' בחי' חו"ג [חסד וגבורה] ומה שנאמר זה בציצית דוקא היינו לפי שעי' מרמזים ב' בחי' תכלת ולכן שבציצית עמ"ש מזה בד"ה ויקח קרח.²³

גם אלה שתי בחינות: חסד וגבורה. והטעם שהדבר נאמר דווקא בעניין ציצית הוא ששתי הבחינות של תכלת ולכן שבציצית רומזות לכך. ראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ויקח קרח".

שכר ועונש מקבילים לחסד ולגבורה. הכפלת ה"אני" מופיעה דווקא בציצית, משום שחוטיה הלבנים וחוט התכלת שבה רומזים לשתי המידות הללו; בקבלה הלבן הוא צבע החסד והתכלת הוא צבע הגבורה.

עוד יש להעיר ממ"ש ברבות מקץ [ר"פ צ'] ובפ' קדושים [ס"פ כ"ד] מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה²⁴ כו'

עוד יש להעיר על הנאמר במדרש רבה, מקץ [בתחילת פרשה צ'], ובפרשת קדושים [בסוף פרשה כ"ד]: "מן ה'אני של בשר ודם אתה למד את ה'אני של הקב"ה" וכי:

המדרש, בשני מקומות, לומד על גדולתו של ה'אני של הקב"ה מן ה'אני של מלך בשר ודם.

ע"י שאמר פרעה ליוסף אני פרעה²⁵ זכה לכל הכבוד הזה²⁶ לכשיבוא אני של הקב"ה כו' אני ראשון ואני אחרון²⁷ עאכ"כ [על אחת כמה וכמה].

"על ידי שאמר פרעה ליוסף: 'אני פרעה', זכה לכל הכבוד הזה; לכשיבוא ה'אני של הקב"ה כו', "אני ראשון ואני אחרון" — על אחת כמה וכמה."

דברי פרעה ליוסף, "אני פרעה", הביאו ליוסף כבוד רב; כאשר יבוא ה'אני של הקב"ה — ה'אני שבפסוק "אני ראשון ואני אחרון" — יהיה הכבוד גדול לאין ערוך. אדמו"ר הזקן יפרש את ביאת ה'אני של הקב"ה כגילוי שלעתיד לבוא.

קטע 3 • 41-5

אני ואין

4 והענין כי פי אני הוי' היינו שבחי' אני הוא מהותו ועצמותו ית' והוי"ה הוא מה שמהוה עיי' צמצום יו"ד חכמה כו'

ביאור העניין הוא כך: פירוש המילים "אני הוי'" הוא שבחינת "אני" היא הווייתו ועצמותו יתברך, ואילו "הוי'" הוא מה שמתהווה באמצעות הצמצום של הוי"ד — חכמה וכו'.

כעת אדמו"ר הזקן מסביר את המילים "אני הוי'" עצמן. "אני" הוא הווייתו ועצמותו של ה', ואילו הוי', שמקורה של המילה קשור ל"מהוה", הוא הכוח שמביא את הדברים לידי קיום באמצעות צמצום הוי"ד, האות הראשונה של השם, שהיא חכמה.

והנה והחכמה מאין תמצא²⁸ בחי' אין הוא אותיות אני²⁹ והוא סתימו דכל סתימין כו' כנ"ל ונקרא אצלינו אין לרוב העלמו שאינו בגדר תפיסא והשגה ועיין מ"ש בד"ה שחורה אני³⁰ ונאווה³¹ אש שחורה כפי' ישת חשך סתרו.³²

והנה, "והחכמה מאין תמצא": בחינת "אין" מורכבת מאותיות "אני", והיא "סתימו דכל סתימין" וכו', כפי שנאמר לעיל. היא נקראת אצלינו "אין" בגלל עוצמת ההסתר שבה, שכן היא אינה בגדר תפיסה והשגה. ועיין במה שכתוב במאמר הפותח במילים "שחורה אני ונאווה", בעניין "אש שחורה", בפירוש "ישת חשך סתרו".

הפסוק באיוב נקרא כך: "והחכמה מאין תמצא". החכמה נמשכת מכתר, הנקרא "אין", שאותיותיו הן אותיות "אני", ושעליו נאמר לעיל שהוא "סתימו דכל סתימין" — הנסתר מכל הנסתרים. הוא נקרא "אין" לא מפני שאין בו מציאות, אלא מצדנו, משום שהוא נסתר מכדי שנוכל לתפוס אותו; בעניין זה מפנה אדמו"ר הזקן למאמר על "אש שחורה" שבתורה ועל "ישת חשך סתרו".

5 ומ"ש במ"א בענין כי אל דעות³³ שמלמטה למעלה נקרא למטה היש ולמעלה אין לפי שאינו מושג ומה שנכתב במקום אחר בעניין "כי אל דעות": מלמטה למעלה, מה שלמטה נקרא יש ומה שלמעלה נקרא אין, משום שאינו מושג;

הפסוק מכנה את ה' "אל דעות", בלשון רבים, והדבר נדרש כשתי דרכים לדעת. כשמתבוננים מלמטה למעלה, מצדנו, העולם הנברא הוא יש — מציאות ממשית — וה' שלמעלה הוא אין, מפני שאיננו יכולים להשיג אותו.

אבל מלמעלה למטה הוא בהפך שלמעלה היש ולמטה אין משום דכולא קמיה כלא חשיב³⁴ ולע"ל [ולעיתיד לבוא] שיהיה גילוי אלקות

אבל מלמעלה למטה הדבר הפוך: למעלה הוא היש ולמטה הוא אין, משום ש"כולא קמיה כלא חשיב" — הכול נחשב לפניו כלא כלום. ולעיתיד לבוא, כאשר תהיה התגלות אלקות,

כשמתבוננים מלמעלה למטה, מצדו של ה', הדבר הפוך: הוא היש האמיתי והעולם נחשב כלא כלום, כפי שנאמר בזוהר: "כולא קמיה כלא חשיב". כעת עובר אדמו"ר הזקן למה שישתנה לעתיד לבוא.

הנה מבחיי אין והעלם יהיה בחיי אני אשר אני מורה על גילוי והיינו שיהיה גילוי בחיי אני דהיינו מה שלמעלה היש כו' ועמ"ש מזה סד"ה בשעה שהקדימו³⁵ ישראל נעשה.³⁶

אז מבחינת אין והעלם תהיה בחינת אני, שכן "אני" מורה על גילוי; כלומר, תהיה התגלות של בחינת אני — דהיינו, שמה שלמעלה הוא היש וכו'. ועיינו כמה שנכתב על כך בסוף המאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה".

לעיתיד לבוא, מה שכעת הוא אין ומוסתר יהיה אני — מילה המצביעה על נוכחות גלויה; המבט העליון, שלפיו רק ה' הוא היש האמיתי, יתגלה גם למטה. הוא מפנה לסוף מאמר אחר להרחבה בעניין.

קטע 4 • 61-7

"ראו עתה כי אני הוא"

6 וכמ"ש ראו עתה כי אני³⁷ אני הוא בפ' האזינו. ופי' בזח"ב [בוהר חלק ב'] משפטים ק"ח ב'. עתה ראו מה דלא תוכלו למיחמי מקודם לכן.³⁹

וכמו שכתוב: "ראו עתה כי אני הוא" בפרשת האזינו. והעניין מוסבר בוהר, חלק ב, משפטים, קח ע"ב: "עתה ראו מה שלא יכולתם לראות קודם לכן".

שירת משה בפרשת האזינו אומרת: "ראו עתה כי אני הוא", כשהמילה "אני" נאמרת פעמיים. הוהר מפרש את המילה "עתה" כראייה של מה שלא היה אפשר לראות קודם לכן.

ועמ"ש מזה בד"ה במדבר סיני באוהל מועד.⁴⁰ וכן מבואר בגמרא (פ"ו דפסחים דס"ח סע"א [סוף עמוד א]) דקאי אלע"ל [על לעתיד לבוא]

ועיינו כמה שנכתב על כך במאמר המתחיל "במדבר סיני באוהל מועד". וכך מוסבר גם בגמרא (פסחים, פרק ו, דף סח ע"א בסופו), שהכוונה היא לעתיד לבוא,

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר שלו בפרשת במדבר העוסק בכך, ולגמרא בפסחים, המפרשת שהפסוק מדבר על העתיד לבוא.

דהיינו בעת תחיית המתים שע"ז נאמר אני אמית ואחיה^{41,42,43} וכ"ה בסנהדרין (דצ"א ע"ב) וזהו לכשיבוא אני של הקב"ה

כלומר, בזמן תחיית המתים, שעליה נאמר: "אני אמית ואחיה"; וכך נאמר בסנהדרין (דף צא ע"ב). וזהו פירוש "כשיבוא היאני של הקדוש ברוך הוא".

הפסוק ממשיך ואומר: "אני אמית ואחיה", והגמרא מפרשת אותו כהבטחה לתחיית המתים: מי שממית הוא שמחזיר את אותו אדם לחיים. זהו, אומר אדמו"ר הזקן, פירוש דברי המדרש: "כשיבוא היאני של הקדוש ברוך הוא".

כי אני הוא אותיות אין דהיינו מה שעכשיו בחי' העלם בתכלית ונקי' מלמטה למעלה בשם אין יומשך לע"ל [לעתיד לבוא] בבחי' גילוי להיות הגילוי למטה ג"כ

כי אותיות "אני" הן אותיות "אין"; כלומר, מה שעכשיו הוא בבחינת העלם מוחלט ונקרא מלמטה למעלה בשם "אין", יימשך לעתיד לבוא בבחינת גילוי, כך שהגילוי יהיה גם למטה,

מכיוון ש"אני" ו"אין" מורכבות מאותן אותיות, מה שעכשיו נסתר לחלוטין ומוכר לנו מלמטה רק כ"אין" — העדר — יתגלה לעתיד לבוא כ"אני" גלוי. אז יהיה הגילוי למטה כפי שהוא למעלה.

כמו שהוא למעלה להיות ראו עתה כי אני הוא כו' וכמ"ש ואמר ביום ההוא

כפי שהוא למעלה, ואז יהיה "ראו עתה כי אני הוא" וכו'. וכמו שכתוב: "ואמר ביום ההוא",

זהו פירוש "ראו עתה כי אני הוא": ה"אני" של ה' עצמו ייראה. גם נבואת ישעיהו, "ואמר ביום ההוא", אומרת אותו הדבר.

הנה⁴⁴ אלקינו זה כו' והוא ע"ד לע"ל [לעתיד לבוא] הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה^{45, 46, 47} כו' שלא יהיה נרתק והעלם לבחי' שמש⁴⁸ הוי'.

"הנה אלקינו זה" וכו'. וזה בדומה לכך שלעתיד לבוא הקב"ה יוציא חמה מנרתיקה וכו' — שלא יהיה נרתק והעלם לבחינת "שמש הוי'".

ביום ההוא יאמרו בני האדם: "הנה אלקינו זה", על מה שיראו בבירור. דימוי הגמרא להוצאת השמש מנרתיקה מתפרש כאן כך: ה"שמש", שם הוי' — כמו שנאמר "כי שמש ומגן הוי' אלקים" — תאיר בלי כיסוי שיסתיר אותה.

גם כמ"ש במ"א בהא דכתיב הלא את השמים ואת הארץ⁴⁹ אני מלא. דמשמע אני ממש מהותו ועצמותו ית' וכתוב מלא כל הארץ כבודו.⁵⁰

וכן כמו שנכתב במקום אחר על הפסוק "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא": משתמע מכך שה"אני" עצמו, מהותו ועצמותו יתברך, הוא הממלא אותם; וכתוב: "מלא כל הארץ כבודו".

הוכחה נוספת: בירמיהו אומר ה': "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא", ומכאן שה"אני" הממלא אותם הוא עצמותו ממש. ובכל זאת, ישעיהו אומר שמה שממלא את הארץ הוא "כבודו", ואדמו"ר הזקן ממשיך להסביר את ההבדל.

7 וכבודו היינו זיו יקריה. והפ"י דמה שמלוש בבחי' גילוי בעולמות הוא רק זיו יקריה. ובחי' אני מלא הוא בבחי' העלם וסוכ"ע דסובב אין פ"י מקיף מלמעלה⁵¹ כמ"ש בסש"ב [בספר של בינונים] פמ"ח.

"כבודו" פירושו "זיו יקריה", זיו כבודו. כלומר, מה שמתלבש בעולמות באופן גלוי הוא רק זיו כבודו; ואילו הבחינה של "אני מלא" היא בהעלם, והיא אור סובב כל עלמין. "סובב" אינו פירושו מקיף מלמעלה, כפי שנכתב בספר של בינונים (תניא), פרק מ"ח.

ה"כבוד" שממלא את הארץ הוא רק זיו יקריה, "זיו כבודו" — האור שמתלבש בעולמות ומחיה אותם. גם עצמותו של ה', ה"אני" שלו, נוכחת, אך בהעלם: זהו סובב כל עלמין. כפי שמוסבר בתניא, אין פירושו שהוא מקיף את העולמות מלמעלה במרחב, אלא שהוא נמצא בהם בלי להתגלות.

ולע"ל [ולעתיד לבוא] שיהיה בחינת סוכ"ע מאיר בבחי' גילוי ממש באור פנימי מה שעכשיו אני מלא בבחי' העלם ע"ז אמר לכשיבוא אני של הקב"ה.

ולעתיד לבוא, כאשר סובב כל עלמין יאיר בגילוי ממש, כאור פנימי, מה שכעת הוא בבחינת "אני מלא" בהעלם — על כך נאמר: "לכשיבוא אני של הקדוש ברוך הוא".

לעתיד לבוא יאיר האור המקיף הזה בגלוי, כאור פנימי בתוך העולמות. גילוי ה"אני" שכעת ממלא הכול בהעלם הוא מה שהמדרש מכנה ביאת ה"אני" של ה'.

קטע 5 • 81-9

ה"אני" של פרעה ומלכות ה'

8 ועד"ז נתבאר בת"א [בתורה אור] פ' בראשית בביאור ע"פ כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה.⁵²

ובאותו כיוון הוסבר בתורה אור, פרשת בראשית, בביאור על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה".

אדמו"ר הזקן מביא מקבילה מתורה אור, על הפסוק בישעיהו "השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה".

אני דייקא עושה היינו המאציל העליון ב"ה שממנו נמשך התגלות נשמות חדשות כו' ע"ש וזהו ענין כ"פ [ב' פעמים] אני ע"ד אני ראשון ואני אחרון⁵³ היינו שיהיה הגילוי למטה ממש כמו למעלה (כמ"ש בד"ה נאוו לחייך בתורים).^{54, 55}

"אני" דווקא "עושה": הכוונה למאציל העליון, ברוך הוא, שממנו נמשכת התגלות של נשמות חדשות וכו'; עיינו שם. זהו גם עניינה של אמירת "אני" פעמיים, בדומה ל"אני ראשון ואני אחרון": כלומר, שהגילוי יהיה למטה ממש כפי שהוא למעלה (כמו שכתוב במאמר המתחיל "נאוו לחייך בתורים").

הפסוק אומר "אני" עושה: המאציל העליון עצמו, שממנו יתגלו נשמות חדשות. ה"אני" הכפול, כמו ב"אני ראשון ואני אחרון", פירושו שהגילוי למטה יהיה בדיוק כפי שהוא למעלה.

ועמ"ש בד"ה ראשי המטות⁵⁶ כפי אני ראשון ואני אחרון וזהו מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה⁵⁷ כי

ועיינו במה שכתוב במאמר המתחיל "ראשי המטות", בפירוש "אני ראשון ואני אחרון". וזהו פירוש "מן האני" של בשר ודם אתה למד את האני של הקדוש ברוך הוא. כי

מאמר אחר מבאר את "אני ראשון ואני אחרון". כעת אדמו"ר הזקן מסביר את מדרש חז"ל על ה"אני" של פרעה ואת מה שאפשר ללמוד ממנו על ה"אני" של הקדוש ברוך הוא.

הנה אני פרעה מורה על רוממות והתנשאות שכל העם שפלים ובטלים לפניו והם עבדים אליו והוא המרומם מהם וזהו ענין אני פרעה בחי' רוממות

הנה, "אני פרעה" מורה על רוממות והתנשאות: העם כולו שפל ובטל לפניו, בני העם עבדים לו, והוא מרומם מהם. וזהו עניינו של "אני פרעה" — בחינת רוממות.

כשפרעה אמר "אני פרעה", הוא הכריז על עליונותו: כל עמו היה שפל ובטל לפניו, אנשיו היו עבדיו והוא התנשא מעליהם. ה"אני" שלו מבטא רוממות מלכותית.

ולכן מזה נמשך אשר ומבלעדיך לא ירים כו'⁵⁸ ועיין מזה בבחי' ס"פ בהר א"כ מזה אתה למד אני של הקב"ה⁵⁹

ולכן נמשך מכך "ומבלעדיך לא ירים" וכו'. ועיינו בעניין זה ברבנו בחיי, בסוף פרשת בהר. אם כן, מכך אתה למד את ה"אני" של הקדוש ברוך הוא,

מרוממותו של פרעה נבעה סמכותו להעניק ליוסף את התפקיד שעליו נאמר: "ומבלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו". רבנו בחיי, בסוף פרשת בהר, מביא את מדרש תנחומא: אם ה"אני פרעה" של פרעה רומם את יוסף למעלה כה גדולה, קל וחומר לשכר המצוות שעליהן אומר הקב"ה "אני הוי"י".

שהרי במדת מלכותו ית' העולמות מתהוים ממש. שע"י מחשבת אנא אמלך מזה לבד העולמות נתהוו. שהרי באמצעות מידת מלכותו יתברך העולמות מתהוים ממש. באמצעות מחשבת "אנא אמלך", "אני אמלך", נבראו העולמות — מכוחה בלבד.

ה"אני" של הקב"ה הוא מלכותו: העולמות מתהוים באמצעותה, מכוח המחשבה היחידה "אני אמלך". אם ה"אני" של מלך בשר ודם רב-עוצמה כל כך, על אחת כמה וכמה ה"אני" של הקב"ה, שמכוחו מתהוים כל העולמות.

9 וזהו אני הוי' שבבחי' זו נמשך שרש התהוות כל הנבראים. א"כ עאכ"ו [על אחת כמה וכמה] שלמעלה היש וכולא קמיה כלא ממש חשיבא⁶⁰

וזהו "אני הוי"י": מבחינה זו נמשך השורש להתהוותם של כל הנבראים. אם כן, על אחת כמה וכמה שלמעלה הוא היש, ו"כולא קמיה כלא ממש חשיבא" — הכול נחשב לפניו לאין ממש.

"אני הוי"י" פירושו שמבחינת "אני", מלכות של ה', נמשך השורש של כל הבריאה. אם כל הבריאה נמשכת ממנה, על אחת כמה וכמה שהוא היש האמיתי, וכל מה שלפניו הוא אין ממש.

וזהו ענין הלא את השמים ואת הארץ אני מלא.⁶¹ רק שהוא בבחי' העלם ולע"ל [ולעתיד לבוא] שיהיה גילוי בחי' זו זהו לכשיבוא אני של הקב"ה.

וזהו ענין "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא": אלא שהדבר הוא בהעלם. ולעתיד לבוא, כשיתגלה היבט זה, זהו "לכשיבוא אני של הקב"ה".

זהו "הלא את השמים ואת הארץ אני מלא": ה"אני" של ה' ממלא את הכול, אף שהוא נסתר. גילוי לעתיד לבוא הוא ביאת ה"אני" של הקב"ה.

(ועמ"ש בפ"י הפסוק אני כבדתי רענן⁶² בד"ה לבאר ענין יוהכ"פ [יום הכפורים]⁶³ ובד"ה שבת שבתון⁶⁴ ובד"ה כי ביום הזה יכפר)^{65, 66}

(ועיינו במה שכתוב בפירוש הפסוק "אני כבדתי רענן" במאמר המתחיל "לבאר ענין יום הכיפורים", ובמאמר המתחיל "שבת שבתון", ובמאמר המתחיל "כי ביום הזה יכפר".)

בסוגריים מפנה אדמו"ר הזקן לשלושה מאמרים ליום הכיפורים המבארים את הפסוק של הושע "אני כבדתי רענן" — פסוק נוסף שבו ה' אומר "אני".

והנה כתיב כי גאה גאה.⁶⁷ ב"פ [ב' פעמים] גאה היינו בחי' סוכ"ע ומה שלמעלה מעלה מבחי' סוכ"ע.

והנה כתוב "כי גאה גאה". "גאה" פעמיים מורה על בחינת סוכב כל עלמין ועל מה שלמעלה מעלה מבחינת סוכב כל עלמין.

בשירת הים נאמר "גאה גאה". שתי המילים מציינות שתי בחינות: סוכב כל עלמין, המקיף את כל העולמות, ובחינה שלמעלה אף ממנו.

וזהו ענין ב"פ [ב' פעמים] אני. וכ"ז [וכל זה] נמשך ע"י מעשה המצות שהם תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן הם תרי"ך עמודי אור שהם ב' פעמים יש כו'.⁶⁸

וזהו ענין "אני" פעמיים. וכל זה נמשך על ידי קיום המצוות, שהן תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן — והן תרי"ך עמודי אור, שהם פעמיים יש וכו';

שתי הבחינות האלה הן ה"אני" הכפול. הן נמשכות על ידי קיום המצוות: תרי"ג מצוות מן התורה ושבע מצוות מדברי חכמים הן יחד תרי"ך, "עמודי אור"; תרי"ך הם פעמיים "יש", מילה שערך אותיותיה 310.

שע"י נמשך מבחי' גאה גאה אדון הנפלאות⁶⁹ כו'. עוי"ל [עוד יש לומר] פ"י לכשיבוא אני של הקב"ה ע"י מ"ש ברכות ס"פ בא אבל לע"ל [לעתיד לבוא] אני לבדי⁷⁰ כו' ע"ש:

שעל ידי כך נמשך מבחינת "גאה גאה", "אדון הנפלאות" וכו'. עוד אפשר לבאר ש"לכשיבוא אני של הקב"ה" הוא על דרך מה שנאמר במדרש רבה, סוף פרשת בא: "אבל לעתיד לבוא אני לבדי" וכו'; עיינו שם.

על ידי המצוות נמשך אור מן הבחינה הנעלה כפליים, "אדון הנפלאות" — מילים מברכת "ישתבח" שבתפילת שחרית. אפשר לבאר את המדרש בדרך נוספת: בסוף פרשת בא נאמר שבעבר הקב"ה הלך לפני ישראל עם פמלייתו, ואילו לעתיד לבוא ילך לפניו לבדו; לכן ביאת ה"אני" שלו היא גילוי הקב"ה עצמו.

בעבודה

המאמר מסיים את ההסבר בצד המעשי: כל זה — גילוי ה"אני" הכפול ומה שלמעלה בהרבה מסובב כל עלמין — נמשך למטה באמצעות קיום המצוות בפועל: 613 מצוות התורה ושבע מצוות דרכנן, "תר"ך עמודי אור". המצוות הן "לבושיה", ובאמצעותן יתגלה למטה ה"אני" של ה' עצמו.

שאלות לשיחה

1. מדוע נקרא כתר גם אין וגם אני, וכיצד הדבר מסביר את שתי הפעמים שבהן נאמר "אני" בפרשת ציצית?
2. מדוע התורה נמשלת ל"שער רישיה" והמצוות ל"לבושיה", ומדוע הגילוי העמוק יותר של תחיית המתים מגיע באמצעות הלבוש?
3. מלמטה העולם הוא יש וה' הוא אין; מלמעלה להפך. מה ישתנה, לפי המאמר, לעתיד לבוא?
4. מה מלמד ה"אני פרעה" של פרעה על ה"אני" של ה', וכיצד הדבר קשור למחשבה "אנא אמלוך"?
5. כיצד 620 המצוות, "פעמיים יש", ממשיכות למטה את ה"אני" הכפול ואת "רם על כל רמים" הכפול?

הערות

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer
the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And be-
side Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

7 כי הכתר הוא ראשון והוא אחרון והוא אין והוא אני

האריז"ל מסביר שכתר עומד בין המאציל לנאצל: כמלכות של המאציל הוא האחרון ונקרא אני, וכשורש הנאצל הוא הראשון ונקרא אין — אותן אותיות. בהוצאת קה"ת מציינים שאדמו"ר הזקן מצטט את דפוס שקלאב (שער 41, סוף פרק 3), שבמהדורות הנפוצות כיום הוא שער 42, סוף פרק 1.

Sefer Etz Chaim 42:3 עץ חיים מ"ב:ג'

... והנה כאן באחוריים דגופות דנוקבא נדבקים כל הקלי' דאצילות דיי"ס שבהם ואלו הם ע"ד הנ"ל בקדושה והוא כי שורש הכתר דקליפה שהוא בחי' השרשים דבוקה באחוריים דעור דנוקבא דקדושה ועל השורש מלביש נשמת הכתר דקליפה ועל הנשמה מלביש הגוף דכתר דקליפה ואח"כ שורש דאבא דקליפה מלביש על גוף הכתר ונשמת אבא מלביש לשורש והגוף דאבא מלביש על הנשמה וכע"ז ג' בחי' אמא כו' עד שנמצא כי גוף דנוקבא דקליפה היא חיצוניות לכל ואח"כ עליה סובבים הלבושים והם היפך הפנימית כל הלבושים והיכלות יותר גרועים שהם לבושי נוקבא דקליפה סובבים ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

8 בחזון דניאל יושב עתיק יומין, "לבושו כשלג לבן ושער ראשו כעמר נקא". אדמו"ר הזקן מפרש שהשער הוא התורה והלבוש הוא המצוות.

Daniel 7:9 דניאל ז:ט'

חַזָּה הָיִיתָ עַד דַּי כְּרִסְוֹן רַמְיוֹ וְעֵתִיק יוֹמִינִי יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלַג חֹרֶר וְשַׁעַר רֹאשֶׁהוּ כְּעֶמֶר נְקָא כְּרִסְיָה שְׂבָבִין דִּי־נֹר גְּלִגְלוּהִי נֹר דְּלֶק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient
of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair
of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and
the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 ובלקו"ת בהשמטות דדניאל

ההערה מפנה את הקורא גם לשם ("ראו גם"), לקטע מליקוטי תורה של האריז"ל על דניאל המצוטט כאן.

הערת קה"ת

ראה גם סה"מ תרנ"א ע' פה.

10 במ"א נתבאר בענין כדכד

שם נדרש "ושמתי כדכד שמשותיך" כשני סוגים של "שמש": האחד נמשך מלמעלה למטה ומאיר בחודש אלול, והאחר עולה מלמטה למעלה — העליות של ראש השנה ויום הכיפורים. אלה הם "שמש הוי"י" ו"שמש צדקה".

הערת קה"ת

לקמן פ' ראה כה, ד.

11 כדכד

"ואשית כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח". נבואת ירושלים שתיבנה

1 ונהר יוצא מעדן

"ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". בקבלה עדן הוא חכמה והנהר הוא בינה; אדמו"ר הזקן מביא את הפסוק כדי להסביר מה מקבלת מלכות דאצילות מהם.

Genesis 2:10 בראשית ב:י'

וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת־הַגֶּן וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים:
And a river went out of Eden to water the garden; and from
thence it was parted, and became four heads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, י'.

2 בביאור ע"פ אז ישיר ישראל

שם אדמו"ר הזקן מסביר ש"מעין גנים" הוא בינה דאצילות, הנקראת גם ים הקדמוני, היורדת לבריאה, ליצירה ולעשיה לאחר שהיא מתלבשת תחילה במלכות. אותו קטע עוסק גם בעשר הספירות של אור ושל אור חוזר, שבהן מלכות דאור חוזר היא הכתר.

הערת קה"ת

לקמן פ' חוקת סג, ג'.

3 אז ישיר ישראל כו' עלי באר

שירת הבאר: "אז ישיר ישראל את השירה הזאת: עלי באר". אדמו"ר הזקן מפנה להסבר שלו על הפסוק הזה.

Numbers 21:17 במדבר כ"א:י"ז

אֲזַיִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלַי בָּאֵר עֲנֹהִי:

Then sang Israel this song: Spring up, O well—sing ye unto it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 מעין גנים

"מעין גנים באר מים חיים". בהסבר שאליו הוא מפנה, המעיין הוא בינה דאצילות הנמשכת למלכות.

Song of Songs 4:15 שיר השירים ד:ט"ו

מַעֲיֵן גִּנִּים בְּאֵר מַיִם חַיִּים וְנָזְלִים מִן־לְבָנוֹן:

Thou art a fountain of gardens, A well of living waters, And
flowing streams from Lebanon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

5 בע"ח שמ"א ספ"ג

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

דפוס שקלאוו תק"ס. לפננו שמ"ב ספ"א. [כ].

6 "כה אמר הוי' מלך ישראל... אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים". עץ חיים מפרש את שתי הופעות "אני" כשני הצדדים של כתר.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו'

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוֹ ה' צָבָאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרֹן וּמִפְלְעֵדֵי אֵין אֱלֹקִים:

פסקה 3

17 בסיפור על האיש שניצל בזכות ציציתו, הוא אומר ש"אני הוי' אלקיכם" כתוב שם פעמיים: "אני הוא שאפרע, ואני הוא שאשלם שכר".

Menachot 44a:7 מנחות מ"ד א:ז

אמר לה העבודה שלא ראיתי אשה יפה כמותך אלא מצוה אחת ציונו ה' אלקינו וציצית שמה וכתוב בה (במדבר טו, מא) אני ה' אלקיכם שתי פעמים אני הוא שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם שכר עכשיו נדמו עלי כד' עדים

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

18 המגביהי לשבת

"מי כה' אלקינו, המגביהי לשבת". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:ה'

מי כה' אלקינו המגביהי לשבת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on high,

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

19 וצדקה תרומם

"צדקה תרומם גוי". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה כדי להראות שהמצוות מעלות מלמטה למעלה.

Proverbs 14:34 משלי י"ד:ל"ד

צדקה תרומם גוי וחטא לאמים חטאת:

Righteousness exalteth a nation; But sin is a reproach to any people.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי יד, לד.

20 בדי' נר חנוכה

זהו מאמר החנוכה שבתורה אור, הפותח מן הפסוק "כי נר מצוה ותורה אור": המצוות מכונות "נר", והמצוות הן הלבושים שבהם מתלבשת הנשמה בגן עדן, כך שאם חסרה לאדם מצווה אחת, הלבוש חסר.

הערת קה"ת

תו"א לב, ד.

21 כדי שתהא מוזהה מימין

הגמרא פוסקת שיש להניח את נר חנוכה משמאל לפתח, "כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומוזהה מימין". אדמו"ר הזקן מצטט זאת ממאמרו על נר חנוכה.

Shabbat 22a:2 שבת כ"ב א:ב'

אמר רבה: נר חנוכה מצוה להניחה בטפח הסמוך לפתח. והיכא מנח לקה? רב אחא בריה דרבא אמר: מימין רב שמואל מדפתי אמר: משמאל. והילכתא משמאל, כדי שתהא נר חנוכה משמאל ומוזהה מימין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

22 אי על שכר ואחד על עונש

אדמו"ר הזקן מצטט את הוזהר בפרשת אחרי כאומר את אותו הדבר: "אני אחד הוא לשכר ואני אחד הוא לעונש."

Zohar, Achrei Mot 66:388-67:396 ספר הוזהר, אחרי מות ס"ו:שפ"ח-

מחדש, שעליה נאמר בגמרא "כדין וכדין".

Isaiah 54:12 ישעיהו נ"ד:י"ב

ושמתי כדכד שמשתיך ושעריה לאבני אקדח וכל גבוליה לאבני חפץ:

And I will make thy pinnacles of rubies, and thy gates of carbuncles, and all thy border of precious stones.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 כדכד כדין וכדין

על הפסוק "ושמתי כדכד שמשותיך" נחלקו שני מלאכים אם האבן היא שוהם או ישפה, והקב"ה אמר: "תהא כדין וכדין". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשתי דרכי התגלות לעתיד לבוא.

Bava Batra 75a:9 בבא בתרא ע"ה א:ט'

"ושמתי כדכד שמשותיך" - אמר רבי שמואל בר נחמני: פליגי תרי מלאכי ברכיעא - גבריאל ומיקאל; ואמרי לה תרי אמונאי במערבא, ומאן אינון - יהודה וחקיה בני חייא; חד אמר: שוהם, וחד אמר: ישפה. אמר להו הקדוש ברוך הוא: להו כדין וכדין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

13 שוהם וישפה שוהם יוסף ובנימין

השורה הרביעית בחושן של הכהן הגדול: "תרשיש, שוהם וישפה". הערת קה"ת מפנה לשמות כ"ח, עם רש"י והתרגומים שם; אדמו"ר הזקן מזהה את השוהם והישפה עם יוסף ובנימין.

Exodus 28:20 שמות כ"ח:כ'

והטור הרביעי תרשיש ושוהם וישפה משבצים זהב יהיו במלואתם:

and the fourth row a beryl, and an onyx, and a jasper; they shall be inclosed in gold in their settings.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות כח, ב. ראה שם ברש"י ובתרגום יונתן וירוש'.

14 כי — והוא אחרון

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

בע"ח שקלאוו ליתא. [כ].

15 הערת קה"ת מפנה לLeviticus 19:2 למילים האלה.

Leviticus 19:2 ויקרא י"ט:ב'

דבר אל-כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלקיכם:

Speak unto all the congregation of the children of Israel, and say unto them: Ye shall be holy; for I the L-RD your G-d am holy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

16 אני הוי' אלקיכם

הפסוק האחרון בפרשת ציצית אומר בתחילתו ושוב בסופו: "אני הוי' אלקיכם". אדמו"ר הזקן מפרש את שני המקומות כשתי דרגות של התגלות.

Numbers 15:41 במדבר ט"ו:מ"א

אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים אני ה' אלקיכם:

I am the L-RD your G-d, who brought you out of the land of Egypt, to be your G-d: I am the L-RD your G-d.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

ס"ז:שצ"ו

For it has been taught that Bathsheba was destined for David from the Creation, and what kept her from him was his marrying the daughter of King Saul. On that day Uriah obtained her by a special grace, though she was not really his. Afterwards David came and took his own; and it was because David anticipated matters by killing Uriah that G-d was displeased with him, and He punished him that he might be established in the supernal holy kingdom. I AM ... ,THE L-RD. R. Jose taught: 'This means
The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

23 ויקח קרח

"ויקח קרח". מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין הלבן והתכלת שבציצית.

Numbers 16:1 במדבר ט"ז:א

וַיִּקַּח קֹרַח בֶּן־יִזְחָר בֶּן־קֹהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלְיָאָב וְאוֹן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

Now Korah, the son of Izhar, the son of Kohath, the son of Levi, with Dathan and Abiram, the sons of Eliab, and On, the son of Peleth, sons of Reuben, took men

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה

על "אני פרעה" נאמר: "מ'אני של בשר ודם אתה למד על ה'אני של הקדוש ברוך הוא"; אם ה'אני של פרעה הביא ליוסף כבוד רב כל כך, על אחת כמה וכמה כשמופיע ה'אני של ה'.

Bereshit Rabbah 90:2 בראשית רבה צ"ב

... אני פרעה, יכול כמוני?! ת"ל: אני פרעה, גדולתי למעלה מגדולתך. ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר: מן אני של בשר ודם, את למד אני של הקב"ה. מה אני של בשר ודם, על ידי שאמר פרעה הרשע ליוסף: אני פרעה! היה לו כל הכבוד הזה, לכשיבא אני של הקדוש ברוך הוא, (ישעיה מ): אני עשיתי ואני אשא עאכ"ו אתמהא!

Pharaoh said to Joseph: Since G-d has disclosed all this to "you, there is no one as insightful and wise as you" (Genesis 41:39). "You will be in charge of my house, and my entire people will be sustained at your directive; only the throne will I make greater than you" (Genesis 41:40). "Pharaoh said to Joseph...You will be in charge of my house..." - there will be no person who will kiss me other than you.; see there and Maharzu for additional interpretations). "And my entire ... people will be

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

25 שאמר פרעה ליוסף אני פרעה

"ויאמר פרעה אל יוסף: אני פרעה, ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים."

Genesis 41:44 בראשית מ"א:מ"ד

וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פַרְעֹה וּבִלְעָדֶיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רַגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

And Pharaoh said unto Joseph: 'I am Pharaoh, and without thee shall no man lift up his hand or his foot in all the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

26 ע"י שאמר פרעה ליוסף אני פרעה זכה לכל הכבוד הזה

ואתו לימוד מופיע בסוף הקטע על קדושים, ומסתיים במילים "אני ראשון ואני אחרון... על אחת כמה וכמה", כפי שאדמו"ר הזקן מצטט.

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט

27 אני ראשון ואני אחרון

"אני ראשון ואני אחרון, ומבלעדי אין אלקים." המדרש מביא זאת כ"אני של הקדוש ברוך הוא.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו

כֹּה־אָמַר ה' מֶלֶךְ־יִשְׂרָאֵל וְגֹאֲלוֹ ה' צִבְאוֹת אֲנִי רִאשׁוֹן וְאַחֲרֹן וּמַבְלָעֲדִי אֵין אֱלֹקִים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 4

28 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תמצא?" החסידות מפרשת את "מאין" כ"מן האין": חכמה נמשכת מכתר, הבחינה הנקראת "אין".

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

וְהַחֲכֵמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

29 אין אותיות אני

על הפסוק "ומקדשי תיראו אני הוי" מסביר שם אדמו"ר הזקן, כמו כאן, ש"אני" מורכבת מאותיות "אין", והיא עצמות אור אין סוף שאין מחשבה יכולה לתפוס; ואילו הוי הוא האור הנמשך באמצעות צמצום הוי"ו, שהיא חכמה. בהערה נאמר שהמקורות לכך ש"אין" מורכבת מאותיות "אני" מובאים שם.

הערת קה"ת

נסמן לעיל פ' בהר מד, ד.

30 ב"ה שחורה אני

הקטע שם משתמש בדימוי של דיו על קלף: הדיו השחור רק מחשיך את הקלף, כך שצורת הוי"ו נראית על גביו; כך אין סוף, כמו הקלף, מגלה את הוי"ו, שהיא החכמה העליונה.

Song of Songs 5:1 שיר השירים ה:א

בָּאתִי לְגַנִּי אֲחֹתִי כֻלָּה אֶרֶצִּי מוֹרִי עֵם־בִּשְׂמִי אֶכְלֹתִי יַעֲרִי עֵם־דְּבָשִׁי שְׁתִּיתִי יַיִן עֵם־חֶלְבִי אֶכְלוּ רְעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים:

I am come into my garden, my sister, my bride; I have gathered my myrrh with my spice; I have eaten my honeycomb with my honey; I have drunk my wine with my milk. Eat, O friends; Drink, yea, drink abundantly, O beloved

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה לקמן שה"ש ה, א.

31 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה, בנות ירושלים". במילים אלה נפתח המאמר שאליו

לכל אחד. מילים אלה פותחות את המאמר שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Shabbat 88a:7-8 שבת פ"ח א:ז-ח'

דרש רבי סימא: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" באו ששים ריבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד "נעשה" ואחד כנגד "נשמע". וכיון שקטאו ישראל, ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקום, שנאמר: "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב". אמר רבי חמא ברבי חנינא: בחורב טענו, בחורב פרקו. בחורב טענו — כדאמרן, בחורב פרקו — דקתיב: "ויתנצלו בני ישראל וגו'". אמר...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 6

37 ראו עתה כי אני

"ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי; אני ממית ומחיה". אדמו"ר הזקן מפרש את הכפילות "אני" כהתגלות שלעתיד לבוא, ואת "אני ממית ומחיה" כתחיית המתים.

Deuteronomy 32:39 דברים ל"ב:ל"ט

ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל:

See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, לט.

38 בזה"ב משפטים ק"ה ב'

במאמר "במדבר סיני" מביא אדמו"ר הזקן את אותם מקורות (פסחים סח ע"א, סנהדרין צא ע"ב, הוזהר על לך לך, פו ע"ב, ועל משפטים, קח ע"ב), ומוסיף שכל נשמה מישראל שואבת מנשמת משה את הכוח לקשור את מחשבתה בה' באותה תקיפות שבה היא קשורה לדבר הנראה לעיניים גשמיות, אף שהדבר דורש מאמץ רב. ההערה מפנה את הקורא למראי המקומות שם.

הערת קה"ת

ראה לעיל בפ' במדבר ב, ד במ"מ.

39 עתה ראו מה דלא תוכלו למיחמי מקודם לכן

הוזהר מסביר את "ראו עתה": "עכשיו ראו את מה שלא יכולתם לראות קודם לכן" — ראייה חדשה של ה'.

Zohar, Mishpatim 3:264-275 ספר הוזהר, משפטים ג:רס"ד-ער"ה

It is concerning this time that it is written: "See now that I, even I, am He, and there is no god with me; I kill, and I make alive" (Deut. 32, 39). The double "I, I" indicates the absolute- luteness of the Divine Presence in the Messianic time, when the "other side" shall be vanquished and be no more seen

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

40 בד"ה במדבר סיני באוהל מועד

כך נפתח המאמר ההוא, בפסוק "וידבר הוי' אל משה במדבר סיני באוהל מועד... שאו את ראש". המאמר מסביר שמה ואהרן מעלים את נשמות ישראל לשורשן: משה כמשמש המלך, ואהרן כמשמש המלכה, משום שירידת הנשמות לגוף ולנפש הבהמית בעולם הזה היא ירידה גדולה.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר ב, ג.

מתייחס אדמו"ר הזקן.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 ישת חשך סתרו

"וישת חושך סתרו". אדמו"ר הזקן מתייחס למאמר המסביר פסוק זה יחד עם "אש שחורה" של התורה.

Psalms 18:12 תהילים י"ח:י"ב

יִשְׁתַּחֲשֶׁךְ סִתְרוֹ כִּיבוֹתָיו סִתְרוֹ חֲשֶׁכֶת־מַיִם עֲבֵי שְׁחָקִים:

He made darkness His hiding-place, His pavilion round about Him; darkness of waters, thick clouds of the skies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 5

33 כי אל דעות

מתפילתה של חנה: "כי אל דעות ה'". את צורת הרבים מפרשים כשתי דרכי ידיעה, מלמטה ומלמעלה.

I Samuel 2:3 שמואל א ב:ג'

אֶל־תִּרְבוּ תִדְבְּרוּ גְבָהָהּ יֵצֵא עֵתָק מִפִּיכֶם כִּי אֵל דְּעוֹת Havaayah וְלוֹ נִתְכַּנּוּ עֲלֵלוֹת:

Multiply not exceeding proud talk; Let not arrogancy come out of your mouth; For the L-RD is a G-d of knowledge, And by Him actions are weighed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

34 כולא קמיה כלא חשיב

דברי הוזהר "הכול נחשב לפניו כאין"; קה"ת מציין כאן את המקור לביטוי שמופיע בהמשך המאמר.

Zohar, Introduction 20:188-22:199 ספר הוזהר, הקדמה כ:קפ"ח- כ"ב:קצ"ט

The genuine type is that which makes a man fear his Master because He is the mighty ruler, the rock and foundation of all worlds, before whom all existing things are as nought, as it has been said: "and all the inhabitants of the earth are as nought" (Dan. 4, 32), and place his goal in that spot which is called yir'ah (fear)

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

35 סד"ה בשעה שהקדימו

במאמר ההוא, היראה התחננה — "כל הארץ יראים מהו'" — תואמת את האופן שבו נדמה לנו שלמטה יש, ואילו "יראו מהו' קדושו" מבטא ביטול אמיתי, כפי שלמעלה הוא היש ולמטה נחשב כלא כלום. בהמשך נאמר שהתגלות זו, שלפיה למעלה הוא היש ולמטה הוא באמת אין, התרחשה בשעת מתן תורה.

הערת קה"ת

לעיל פ' במדבר יג, ב ואילך.

36 בשעה שהקדימו ישראל נעשה

"כשישראל הקדימו 'נעשה' ל'נשמע'", קשרו להם המלאכים שני כתרים

41 אני אמית ואחי

"ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי; אני ממית ומחיה". אדמו"ר הזקן מפרש את הכפילות "אני" כהתגלות שלעתיד לבוא, ואת "אני ממית ומחיה" כתחיית המתים.

Deuteronomy 32:39 דברים ל"ב:ל"ט

ראו עתה כי אני הוא ואין אלקים עמדי אני אמית ואחיה מחצתי ואני ארפא ואין מדי מציל:

See now that I, even I, am He, And there is no god with Me; I kill, and I make alive; I have wounded, and I heal; And there is none that can deliver out of My hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לב, לט.

42 אותו לימוד על "אני ממית ומחיה" כמקור בתורה לתחיית המתים.

Sanhedrin 91b:13 סנהדרין צ"א ב:י"ג

תנו רבנן: "אני אמית ואחיה" - יכול שתהא מיתה באחד וחיים באחד, כדרך שהעולם נוהג? תלמוד לומר: "מחצתי ואני ארפא" - מה מחיצה ורפואה באחד, אף מיתה וחיים באחד. מיהן תשובה לאומרינו אין תחיית המתים מן התורה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

43 הגמרא מפרשת את "אני ממית ומחיה" כמצב שבו מוות וחיים באים באותו אדם, ומביאה זאת כתשובה לאומרים שתחיית המתים אינה מן התורה.

Pesachim 68a:19 פסחים ס"ח א:י"ט

תנו רבנן: "אני אמית ואחיה" - יכול מיתה באחד וחיים באחד, כדרך שהעולם נוהג, תלמוד לומר: "מחצתי ואני ארפא". מה מכה ורפואה באחד, אף מיתה וחיים באחד. מכאן תשובה לאומרים אין תחיית המתים מן התורה. דבר אחר: בתחלה מה שאני ממית אני מחיה, והדר מה שמחצתי ואני ארפא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

44 ואמר ביום ההוא הנה

"ואמר ביום ההוא: הנה אלקינו זה, קיוינו לו ויושיענו". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בהקשר של ההתגלות הגלויה של האלוהות לעתיד לבוא.

Isaiah 25:9 ישעיהו כ"ה:ט

ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיוינו לו ויושיענו זה ה' קיוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו:

And it shall be said in that day: 'Lo, this is our G-d, For whom we waited, that He might save us; This is the L-RD, for whom we waited, We will be glad and rejoice in His salvation

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי כה, ט.

45 לע"ל הקב"ה . . מנרתקה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ע"ז ג, סע"ב, ושי"ג. זח"ג יז, רע"א.

46 הקב"ה מוציא חמה מנרתקה

"לעתיד לבוא הקדוש ברוך הוא יוציא את השמש מנרתקה". אדמו"ר הזקן

לומד מכך ש"שמש" הוי' תאיר בלי שום כיסוי.

Avodah Zarah 3b:18 עבודה זרה ג' ב:י"ח

ואיכעית אימא לעולם הכא - כדרך ששמשו בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש: אין גיהנם לעתיד לבא, אלא הקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה, ומקדיר, ורשעים נידונים בה, וצדיקים מתרפאים בה, ורשעים נידונים

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

47 הקב"ה מוציא חמה מנרתקה

קה"ת מביאה את הקטע הזה מן הזוהר, לצד הגמרא, על השמש שתוצא מנרתקה לעתיד לבוא.

Zohar, Vayikra 40:278-41:285 ספר זוהר, ויקרא מ"ע"ח-מ"א:רפ"ה

48 שמש הוי'

"כי הוי' אלקים שמש ומגן". שם הוי' הוא ה"שמש" שתתגלה בלי נרתיקה.

Psalms 84:12 תהילים פ"ד:י"ב

כי שמש ומגן ה' אלקים חן וכבוד יתן ה' לא ימנע טוב להלכים בתמים: For the L-RD G-d is a sun and a shield; the L-RD giveth grace and glory; No good thing will He withhold from them that walk uprightly

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה תהלים פד, יב.

49 הלא את השמים ואת הארץ

"האם יוכל אדם להסתתר במקומות נסתרים ואני לא אראה אותו? ... האם איני ממלא את השמים ואת הארץ?" ה"אני" שממלא אותם הוא עצמותו של ה', הנסתרת כעת.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אם יסתתר איש במסתרים ואני לא אראנו ואם יהי הלווא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ" כג, כד.

50 מלא כל הארץ כבוד

"קדוש, קדוש, קדוש ... מלא כל הארץ כבוד", אומרים המלאכים. כאן מה שממלא את הארץ הוא "כבוד", שהאדמו"ר הזקן מסביר שהוא הארה בלבד.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו':ג

וקרא זה אליזה ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות מלא כל הארץ כבוד:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישעיי ו, ג.

פסקה 7

51 דסובב אין פי מקיף מלמעלה

התניא מסביר ש"מקיף" אינו פירושו שהאור מקיף מלמעלה מבחינה מרחבית, אלא שזו השפעה נסתרת: אור אין סוף נמצא בתוך העולם, ובכל זאת הוא נקרא "מקיף" מפני שאינו מתגלה בו.

8-5:48 Tanya, Likkutei Amarim תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרים מ"ח:ה'ו'

ואין הפירוש סובב ומקיף מלמעלה בבחינת מקום חס ושלום, כי לא שייך קלל בחינת מקום ברוחניות. אלא רוצה לומר, סובב ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות - נקראת בשם "הלכשה", שמתלבשת בעולמות, כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים, מה שאין כן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת "מתלבשת" אלא מקפת ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

פסקה 8

52 כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה

"כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני, נאם הוי', כן יעמד וזרעכם ושמכם". אדמו"ר הזקן מדגיש ש"אני" הוא שעושה אותם.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

פי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עשה עמדים לפני נאם ה' כן יעמד וזרעכם ושמכם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

53 אני ראשון ואני אחרון

"אנכי ראשון ואנכי אחרון ומבלעדי אין אלקים". הכפילות של "אנכי" פירושה שהגילוי למטה יהיה כפי שהוא למעלה.

Isaiah 44:6 ישעיהו מ"ד:ו'

כה-אמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צבאות אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים:

Thus saith the L-RD, the King of Israel, And his Redeemer the L-RD of hosts: I am the first, and I am the last, And beside Me there is no G-d

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 בדי' נאוו לחייך בתורים

שם מוסבר שהתורים הם שתי שורות: אחת מלמטה למעלה ואחת מלמעלה למטה, והן שתי התורות — תורה שבכתב ותורה שבעל פה. הדבר מתאים לכך שהגילוי למטה יהיה כפי שהוא למעלה.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש יג, ב.

55 נאוו לחייך בתורים

"נאו לחייך בתורים, צוארך בחרוזים". מילים אלה פותחות את המאמר

שאדמו"ר הזקן מפנה אליו.

Song of Songs 1:10 שיר השירים א':י'

נאו לחייך בתורים צוארך בחרוזים:

.Thy cheeks are comely with circlets, Thy neck with beads

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

56 בדי' ראשי המטות

שם מתבאר "אני ראשון ואני אחרון": "אני ראשון" — קודם שנברא העולם; ו"אני אחרון" — לאחר ימות המשיח וחי העולם הבא, כשיהיו רק הוא ושמו, כפי שהיה קודם הבריאה. ההערה מוסיפה שבאותו מקום מצוטטים כמה מקורות נוספים על הפסוק.

הערת קה"ת

לקמן פי מטות פא, א, ושם מציין לכמה מקומות להפסוק.

57 מן אני של בשר ודם אתה למד אני של הקב"ה

"מיאני של בשר ודם לומדים את האני של הקדוש ברוך הוא": אם ה"אני" של פרעה — "אני פרעה" — הביא ליוסף את כל הכבוד הזה, על אחת כמה וכמה ה"אני" של ה'.

Vayikra Rabbah 24:9 ויקרא רבה כ"ד:ט'

58 ומבלעדיך לא ירים כו'

"ויאמר פרעה אל יוסף: אני פרעה, ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו ככל ארץ מצרים". מיד לאחר ה"אני" של פרעה בא הכוח שהוא מעניק ליוסף.

Genesis 41:44 בראשית מ"א:מ"ד

ויאמר פרעה אליי יוסף אני פרעה ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו ככל ארץ מצרים:

And Pharaoh said unto Joseph: 'I am Pharaoh, and without thee shall no man lift up his hand or his foot in all the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מא, מד.

59 מזה אתה למד אני של הקב"ה

על הפסוק "אני הוי" שבסוף פרשת בהר מביא רבנו בחיי את מדרש תנחומא: כשאמר פרעה ליוסף "אני פרעה", כמה רומם אותו; הקדוש ברוך הוא, שאומר "אני הוי" בכל מצווה, על אחת כמה וכמה — ללמד שנשכר המצוות אינו מוגבל.

Rabbeinu Bahya, Vayikra 26:3 רבנו בחיי, ויקרא כ"ו:ג'

... ובא כפל הלשון שהזכיר שתי פעמים אולת לומר כי העושר לכסילים אולת לנפשם, וכלל הדבר כי הכסילים עשרם יכשילם ויאבדם אבדן הגוף ואבדן נפש, אבל החכמים נזהרים שלא יזקו בו, אבל הם מתכבדים בו ומקבלים ממנו תועלת הגוף והנפש, לפי שהם יודעים כי העושר וההצלחה בעוה"ז אינן אלא הכנות לצורך הנפש כדי שתלמד החכמה ותקבל המושכלות. ומזה הזכיר עוד (שם טו) אולת שמחה לחסר לב ואיש תבונה יישר לכת, כי השמחה ושפע השלוה הוא אולת לחסר לב, יגיע לו מזה שיעשה אולת, אבל איש תבונה יגיע לו מזה שיתקן ...

עטרת חכמים עשרם אולת כסילים אולת, "The crown of the wise is their riches; the foolishness of fools is folly" (Proverbs 14,10). Solomon informed us here that wealth is an attribute possessed by the wise who benefit by it whereas for the sinners it is an attribute that causes them to stumble. When

66 כי ביום הזה יכפר

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם; מכל חטאותיכם לפני הוי' תטהרו". מילים אלה פותחות אחד מן המאמרים שהוא מונה.

Leviticus 16:30 ויקרא ט"ז:ל

כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יִכָּפֵר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ:

For on this day shall atonement be made for you, to cleanse you; from all your sins shall ye be clean before the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

67 כי גאה גאה

"אשרירה להוי' כי גאה גאה". את המילה הכפולה דורשים כשתי בחינות: סובב כל עלמין ומה שלמעלה ממנו לאין ערוך.

Exodus 15:1 שמות ט"א:א

אָז יִשְׁרִי־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַהֲבַיָּהּ Havayah וַיֹּאמְרוּ לְאֹמְרֵי הַשִּׁירָה לַהֲבַיָּהּ גָּאָה סוּס וְרָכְבוֹ רָמָה בָּיִם:

Then sang Moses and the children of Israel this song unto the L-RD, and spoke, saying: I will sing unto the L-RD, for He is highly exalted; The horse and his rider hath He thrown into the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות טו, א.

68 שהם ב' פעמים יש כו'

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ע' ע"ח שי ז"א פ"א. [כ].

69 אדון הנפלאות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכות ישתבח.

70 אבל לע"ל אני לבדי

"לשעבר אני ובית דיני היינו מהלכין לפניהם... אבל לעתיד לבוא אני לבדי", כפי שנאמר: "כי הוי' הולך לפניכם". ביאת ה"אני" של ה' היא התגלות ה' עצמו, לבדו.

Shemot Rabbah 19:6 שמות רבה י"ט:ו'

... לשעבר, אני ובית דיני, הייתי מהלך לפניהם, שנאמר (שם יג, כא): וה' הולך לפניהם יומם, אבל לעתיד לבוא אני לבדי, שנאמר (ישעיה שם, שם): כי הולך לפניכם ה' ומאספכם אלקי ישראל:

No foreigner shall eat of it" – to fulfill what is stated: "He declares His word to Jacob, His statutes and His ordinances unto Israel" (Psalms 147:19). The Holy One blessed be He said to them that they should not intermingle with another nation, and they should not know its secrets, but rather you shall remain by yourselves. In this world, when Israel partook of the paschal offering, they ate it hastily, as it is stated: "So you shall eat it...[and you shall eat it hastily]" (Exodus ... 12:11), commemorating: "For

Daat Shemot Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

material wealth is in the hands of the wise person it is a crown and honor for him. The reason is simply that all the ... time the wise man lacks wealth his wisdom is held in low

Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain) • Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY)

פסקה 9

60 כולא קמי' כלא ממש חשיבא

הזוהר: "הכול נחשב לפניו כאין". קה"ת מציין כאן את מקורן של המילים.

Zohar I, 11b זח"א יא, ב

הערת קה"ת

זח"א יא, ב.

61 הלא את השמים ואת הארץ אני מלא

"הלא את השמים ואת הארץ אני ממלא, נאום הוי'". ה"אני" של ה' ממלא את הכול, אף שכעת הוא בהעלם.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם־יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמַר ה' הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא נֹאמֵר ה'

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 אני כברוש רענן

"אני כברוש רענן, ממני פרייך נמצא". המאמרים ליום הכיפורים שמונה אדמו"ר הוקן מכארים זאת.

Hosea 14:9 הושע י"ד:ט'

אֶפְרַיִם מֵהָלֵךְ עוֹד לְעֵצִים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוּ אֲנִי כְּבֹרֶשׁ רֶעֶנָן מִמְּנֵי פֶרֶךְ נִמְצָא:

Ephraim [shall say]: 'What have I to do any more with idols?' As for Me, I respond and look on him; I am like a leafy cy-press-tree; From Me is thy fruit found

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 בד"ה לבאר ענין יוהכ"פ

ההערה מציינת את העמוד של מאמר זה ליום הכיפורים, שאליו מפנה אדמו"ר הוקן בקשר לפסוק "אני כברוש רענן".

הערת קה"ת

לקמן דרושים ליוהכ"פ סח, ב.

64 ובד"ה שבת שבתון

ההערה מציינת את העמוד של מאמר שני זה ליום הכיפורים, שגם אליו מובאת כאן הפניה בקשר לפסוק "אני כברוש רענן".

הערת קה"ת

לקמן דרושים ליוהכ"פ סט, ג.

65 ובד"ה כי ביום הזה יכפר

שם מבאר אדמו"ר הוקן שביום הכיפורים הכפרה באה ממנו "שאין ידוע לו שם": שמות הוי' מורים על ההמשכה מאין ליש, כממלא כל עלמין וכסובב כל עלמין; ואילו על הקדוש ברוך הוא, בכבודו ובעצמו, אי אפשר לומר לא על זה ולא על זה, ושם מקור הסליחה.

הערת קה"ת

לעיל פ' אחרי כו, ב.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Midrash Rabbeinu Bachya [ben Asher]. Warsaw, 1878 (Public Domain); Torah Commentary by Rabbi Bachya ben Asher, trans. Eliyahu Munk, 1998. (CC-BY); Daat Shemot Rabbah (Public Domain).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חנימי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/15/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shelach/15/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק